Dĕ tegní sù tĕ dlišia les manines
Nĕ pensava plù, mo sĕ la godova
Da dërtes strīs iló sùn quëla cósta
Dĕ fa a so șior corat bèl dùt apósta.

Dĕ quëles inche plù ia jù 'n fovel, Maròres,
Maròres dal bèc age, scialdi çeviles,
Bëgn qu'alègres insciqu' piceres chores,
Quĕ scrichà e salta per quī crëp sotiles
E bëgn leșires; datrai a cértes ores
Odès tĕ dlišia quëles tan gentiles
Cignan col chè dĕ vigni vérs; paziënza,
Da Pasca faráles 'chi penitënza!

Inche quëles matorlines nĕ falava
Da Rina, porvâ a s'astilè scicades
Plù quĕ les atres strīs qu'iló mangiava
E boiô, da vigni respèt delibrades,
Mo 'chi quësta cosa n'i garatava;
Mo chi orès? da piceres mal aoșades
N'in póles nia; spetèd' qu'an fége la strada,
Inche ad ëles gnarál quĕ troece abada.

Dĕ Longiarú les stritòses n'manchava,
Dĕ destorbè la santa pége charâles
'Chi iló; ëles scraiâ, zancâ e stritava;
Dĕ comané da vigni pért porvâles,
Petava jù per mëșa e blastemava
Qu'ël ê n spavënt; da dërtes strīs soflâles
Scèquĕ té bisques fége dër intoșiades;
Dī nes presérvĕ da dĕ té infùriades!

Dĕ San Martin les strīs fageô les ágies,
Parô 'chi iló, scèqu' dlonc zënza, inoçëntes,
Porvâ con gran fadia de gni scèqu'agies
Cụcenes, sĕ sentiva masa strëntes,

Šcĕ per les šopes, qu'éva masa agies,
Quëles dĕ Longiarú da bones stĕntes
Cospetâ e blastemâ les pûres cụghes,
Qu'ava pro mëşa les plû bèles lụghes.

Scolté nĕ poi dĕ quëles da La Villa,
Dĕ quëles fûrbes sot crëp dĕ Gherd'nacia,
Qu'ê bones plû quĕ vign'atra per vila,
'Chi per batĕ, per fa la tacia tacia
Sûra gënt con masa ria e bûrta ghila;
Ëles fova, credèd', dĕ dër ria acia,
Mo ch'orès? vigni raza è defetòsa,
Dĕ quĕš o dĕ quël ater viz golòsa.

Ch'orès dĕ plû? Inche San Chašan sûs bèles
 mené a quëla fèsta, pûc scicades
Mo salvergines, spávies scèque agnèles,
Quĕ dût istè da n rī famëi è scoriades
Da n piz a l'ater per pales, forcèles,
Per vigni crëp e banc, per les valades;
Ch'orès mai? Vigni val viv'a sûa móda,
Scèquĕ vigni morin a sûa gran róda.

San bëgn scĕ quëles dĕ Badia nĕ fóva
Inche iló! scèqu'dagnòra les sopérbes
Fageôles scialdi, perchì nĕ sai; orova
Fa l bèc da šéries, bëgn qu'ëles porta érbes
Jû dĕ quī crëp tra l dí; vëles credova
Dĕ podëi scèquĕ vèdli da gran bérbes
Comané plû d'les atres; mo, mis bèles,
Plan plan, qu'an s fége pa'ch'òs dër bèl morjèles!

Inche quëles „da lasû“ iló nĕ manchava;
Colfòsc, quël bèl, Pescosta e spo Corvara
Sûa trûpa e so pice contingĕnt menava
Dĕ quëles bonaces, qu'tan gian sta t'ara

Con dĕ bī jon'e para fora lava,
Sc'ëla ó da bona mëda pro ëi sté para.
Ch'orès qu'i'dige chamó? Les plù scicades
Mĕ paròles, mo inche les plù rafinades.

Troepes en fôl 'chi da Fodòm revades
A la gran fèsta, fô dër bëgn vestides
Con bèles gonèles e bëgn tirades,
'Chi dan dal dùt, inscí parôl, nodrides
Dĕ bona spëisa; dê cértes odlades
Con quī bī oedli qu'vignùn les ès capides,
Qu'iló do quël gran lëgn da la fortùna
Fòs sté posté con noš bon viadú ad ùna.

Sùa depùtazion pù 'chi les Fašanes
Â mené, quĕ fô squéš tra quëles bèles
Les plù bèles, somiava troep a Ganes;
Cinc en fôl, no plù no manco, fancèles
O patrones, ël è dùt ùn, no granes
No piceres, mo fèter meşanèles;
N bèl corù, n bèl pice mùs e dër gentiles,
Chavëis bī fòš e zënza dër çeviles.

Inó n'orô resté les Ampezanes,
Sèt en fôl da quël paiš iló menades,
Dùtes zënza fal, dùtes bèles sanes,
Coragiošes, inche nëtes, bëgn lavades,
Con oedli sdlominùš, con trëces granes
Da s'inamoré e mans bëgn conservades;
Pro n bèl corp sùra dùt dĕ gran morònes
D'or e ores dĕ gófa bèles e bones.

La plù gran trùpa fô bëgn dĕ Gherdëna,
Trëntsèt en fôl, na pért falzes, chetines,
Con oedli arbasá, mo santes apëna,
Na pért sopérbes, 'chi n pù matorlines,

Cĭs spo sc'ël n'éva qu'éva pa bèl „fëna";
Dûtes „sagiëules", lapró docegines,
Dĕ fa sûl mûs a dût'l bèl imparades
E bèl da piceres insû insignades.

Infati ël n'ê dĕ vigni lûc, dĕ Rina,
Glira, Aréba, Laplattes, Fontanèlla,
Dĕ Larenzan e Juppa, dĕ Cortina,
Dĕ Brenta, Bûlla, Méida, dĕ Fornèlla,
Dĕ Longièga e plû in fora, dĕ Crestina,
Dĕ Pescosta, Calogna, dĕ Jumèlla,
Dĕ Badia, Penia, Miara, Rottonara,
Pescol, Pincha, Mortisa e dĕ Sottara.

Ël en fô 'chi dĕ Plazes, Fontanacia,
Dĕ Paluattes, dĕ Pliscia, Crafonara,
Dĕ Castalta, Praulëtta, dĕ Fernacia,
Dĕ Sorapéra, Tamores, Corvara,
Dĕ Motta, Muréda, spo dĕ Framacia,
Dĕ Nuàves, Reslada, dĕ Craciorara,
Dĕ Pozza, d'Elba, Champidèl, Sommailla,
Dĕ Colfòsc, Mortice, Oies e dĕ Sollailla.

L bal scomënceles do la bona cëna,
N bal salvar dĕ saltamënt'e mil ródes
Dĕ vigni vérs tan snèles, qu'an po apëna
Les odëi: plû dĕ bota apëna rodes
Den calés rodan vèghen, qu'zënza pëna
Da bĭ chavai leşirz è trat; les modes
Sales dĕ dût'i bai, 'chi les matades
Qu'an fége per l plû in gaošion dĕ masquerades.

D'i bai strambi plû stramba dĕ troep fova
La mûšiga, da giat'bëgn ešeguida;
Trëdege contavi in dût', fòš, e fageova
Chèz qu'ëi podova e gniva dĕ fa a frida

Con dúta šérietè; vignún orova
Fa mī quĕ so compagn pro quëla ridda[1]);
Da olá spo quĕ quī sonadús revèssa
E quī qu'ëi fossa, qui mai di l podèssa?

L tambúr batô quël qu'ê tra d'ëi in granëza
L plú alt, ạl plú pice stê bëgn la trombëta,
Quël dal bombardon fô l prụm dĕ grosëza,
Quël dal cor n'â a soné pa ma na vëta[2]),
La quitara sonâ l second d'altëza,
Forní cër l corp bèl liz dĕ na gran vëta;
Bon organista fô quël quĕ soflava
T'i orghi, scebëgn qu'ël fossa dút in sbava.

Quĕ quël dal fláut la vista èssa n pú cúrta,
Fôl evidënt iló pro quëla fèsta;
La giata da la piva ê la plú búrta
Tra dúta quëla compagnia forèsta;
Da sòz fége quël dal sbèbl; púr'giat quĕ l'úrta!
Prëš sëntel l sbèbl jú per súa púra tèsta;
Dĕ dút'l miú sonadú ê quël da la zitra,
Ad aldí quël èl vigni stria quĕ zitra.

L plú brao quël da la vidora parèssa,
Les grifes sérv'd'arquët; 'chi capobanda
Èl, sa da dút'i giat', 'chi sc'ëi n'orèssa,
Sĕ fa respeté ed inche da vigni landa[3]),
Quĕ pro l bal la cadënza n'oservèssa;
Púc vé quël dal mandolin, sú na banda
Pél qu'ël sgrafedëiĕ; mo l tlarinetista
Podès tĕ so ért la vënge con vigni artista.

---

[1]) parolà italiana, che sarebbe nel ladino da tradursi per: rodamënt.
[2]) „N'avëi na vëta" vuol dire qui: riuscire difficilmente.
[3]) parola gardenese, che corrisponde al marebbano: mëda.

Inscí sonava i sonadùs les aries,
Tan quĕ les strīs al bal aténtes fova
E zënza mëtĕ a vérda a les rīs aries,
Dĕ quëla noet d'alton o al vënt torova
L cërtl trés plù lérc e libres da les charies,
Qu'dal dì les arbasava, i pīš movova
Con prestëza e sveltëza dĕ les fùries,
Al vënt i bī chavëis e zënza ciùries.

Insciqu'les vèspes desenoses şëna,
Jora ia e ca, sù e jù e sĕ moscëda
Dĕ vigni vérs e trés plù sĕ desëna,
Scĕ val pice marcadët sù varš n'compëda
Ed ùrta (toš arál na bèla pëna,
Quan qu'ëles dùt ten iadĕ sĕ descëda)
A pesté tel ospá, scognú sot l'érba
Fat it'insciqu'ël è con bèla bérba:

Avisa inscí fageô les balarines,
Spiè qu'ëles â l viadù dĕ la montagna:
S'arquita e chara, salta da vigines,
Cigidéia, scèqu'fége l fùc quĕ l'èga bagna,
Roda dùt mates e plù quĕ berlines
Scèqu'fége dal sën per sólit na ria cagna,
Ùrla da fa spavënt con ùge salvares
Da les aldí saorí sùn Chalbonares.

A mèz l tólles da mates e rabioses,
L tira ia e ca, sù e jù per quëles colines,
Fége stragi ed at'da mates desenoses,
L pëia per les mans, per l guant, inche per les tlines,
Tan qu'i giat'fòš sùs aries scandaloses
Continùëia e con sùs modes salvergines;
Noš bon viadú minâ, qu'ëla fòs f'nida,
A n cadaver somiâl da la stremida.

A quëstes strambarīs fége fin na vèdla,
La stria plù vèdla e l plù tra ëles stimada
(Da Longiarù fôla, ava inom Rivèdla),
Sùn ciùc sáltela frat e con odlada
Da gran regina sopérba, stravèdla
Arquítela con n cign la masquerada
E tlama a sé con ùge grósa mo tléra
Na stria jòna quĕ fô da Sottopéra.

Da plan i digela chèz intĕ n'orëdla,
La jòna cigna scè in bèla manira,
S'en vëgne snèl vérs l viadù; sù spo l descëdla
Dal stato dĕ spavënt con man lesira
E grima da ri; do ten rù moscëdla
(Qui sa perchì?) con n ran e dige atira:
„Dĕ dùs coses tĕ dons, mi bèl, la lita,
Dámĕ ascòlt e tè quël quĕ tĕ profita!

N dër strion ó la regina quĕ devëntes;
Perció l dovèr dad imparé ascolta!
Dan dal dùt chara bëgn quĕ nĕ tĕ stëntes
Dĕ fa del mal a gënt quan qu'ël è la olta,
Sī pa spo a ric'sī pù 'chi a pùres stëntes;
Sī a chaşa, sī pro l fëgn qu'an siëia ed olta,
Tùa lënga da brao pavaró agùza,
Col mormoré t'so onor vignùn spo stùza!

A dùt sùl mùs faras l bèl con franquëza,
T'aras per i bricons trés l'incenšara,
A dùt incenšaras bëgn con ligrëza;
Quĕ dùt'da tĕ sī bëgn trés licá, chara,
Mo a fa a n pùr'diao n servige n'aies mai sveltëza,
Qu'ël oie ma 'chi ad imprëst na ria manara;
Mo da a mënt, quĕ tùs vértores sī bones:
Dĕ d'gùn' n'orons infati quĕ t'i scones.

A quī qu'a gian dĕ scè diras dagnora,
Dĕ no diras a quī quĕ l'o atramënter;
Striscia, smila ed arbáset' zënza pora,
Mo per podëi fa mal fal solamënter;
Sīs dër devót, chetin, sant a vigni ora,
Scĕ gënt tĕ vèga, to ùtl èl bonamënter;
A na persona santa a vignùn crëta,
Crëie nes pos, nos l savon, ah marcadëta!

Gran dan faras, orons, tĕ quëles stales
D'i contadins a vaches e vidèles,
A manşes, bòs, vidī, chavai e chavales,
A bagót', bisces, ad agnī ed agnèles,
Inche a les chores fora per les pales,
Tĕ quī stalot'a bī porcī e porcèles,
Ad alches, alcons, giai ed a giarines:
Dùt revinaras con nostes med'gines.

Da nos impararas divérŝes modes:
Dan dal dùt la sciënza dĕ la tempèsta,
Dĕ les trapolarīs dùtes les frodes
In gaoŝion dĕ marchá o dĕ val gran fèsta;
Dùt'i vice, dùt'i at', dùtes inche les rodes
Da fa per abinè la gënt forèsta
E quëla dĕ so paiŝ bèl sot tĕ pëgna:
Dùt quëŝ èl nosta sciënza quĕ t'insëgna.

T'insignaron l secrët dĕ la riquëza,
De l'arobé, de l'ingiané la strada,
Dĕ nostes radunanzes la belëza;
Con na parola odëi gënt incantada
Podaras a mèz n trù con gran sciquëza;
Portes sën a valgùn', con bèla dada
No odù l pos regalé, no con manara,
Mo con baquët o rùta o con granara.

Mo scĕ dĕ gni n bon strion tù t'en desdiges
E t'os plù gian inscí stracé la vita,
Tĕ mësi di, quĕ malamënt deçiges
A pérd'da queš momënt 'ncá la bèla ita,
Davia quĕ dlonc, tùt fora sol les dlišes,
Perseguitè saras da nos a strita
E tribolè dĕ vigni vérs e moda,
Inquina qu'dùt to avëi in ùltim va in broda.

Dlonc e trés sentiras nosta potënza,
Tĕ dùt'tù afari e dùtes les façëndes
Contra sarons a ti con gran violënza
Con dùtes quëles forzes qu'on tremëndes,
Forzes quĕ no scèqu'atres dà indolgiënza
Mo qu'fége impó mervòies granes, stupëndes;
Dĕ ban faras azions bones e santes,
Crëiĕ pos a mi: dĕ ban con nos la impiantes."

A quëš dà noš viadù quësta resposta:
„Mia bèla stria, dĕ perdiquè şëgn lascia!
Tùs paroles rùva a la falza posta,
Bëgn quĕ gran chacolona sīs dĕ Faša;
Os strīs quiló abinades tegní a la osta
Podès per mé, mo mé degùn' n'infascia,
'Chi les strīs nĕ; la libertè m'oi godĕ
Sot vigni aspèt, tandī qu'i'a vita e rodĕ.

N consëi ves jonti a dùtes, mo a les bèles
Plù qu'a les bùrtes: Sta vita lascèdĕ!
Del malan dī asá sès stades fancèles;
Dĕ fa val bones operes charèdĕ
Per oš bëgn ed ùtl, pùres matarèles!
Qu'èster stria gran matada sī, credèdĕ!
Ùš at'da mat'quël bùr linfér s destina,
Olá qu'tormënt e pënes mai nĕ fina."

À quëš respògn' les strīs con gran spetáco,
Ùrla, scraia, scíora, cigidëia e chanta,
Salta scèqu' i Badiót' dal gran san Iaco,
Quan qu' ëi col chanté e balé dùt' incanta.
Chi credès? Inscí n' êl degùn miraco,
Quĕ l pùr' viadù, qu' ê zënza d' ège santa,
Nia pùc e granamënter sĕ spavënta
E dĕ crëiĕ chamó a sùa salvëza stënta.

La stria jôna intan, qu' ava la regina
Dĕ dùtes fora quirida ed inviada
Dal viadù, vëgne da nù da docegina
Insciqu' ëla éva e dige con ùge alzada:
„Mi bèl viadù da la tèsta berlina,
La tùa resposta è da nos açetada,
Adoré nĕ podons na té persona,
Donca n' avëi ma tëma e dát' la bona!

Mo scĕ t' os ten gi san e intom la strada
Quĕ t' as tùt a gni, chi quĕ t' as da fa, alda!
In vita tùa dĕ nos con storta odlada,
Con val salùt' mená insciquĕ ël n' alda,
Con parola con sospèt prononziada,
Con blastëma contra strīs masa chalda
Degùna nĕ sara mai mai tradida,
Degùna mai da tùa lënga imbanida!"

„La libertè plù stimi qu' atra cosa,
I ves l dige la seconda ed ùltima ota;
Col' impermëtĕ valc la pérdi, chosa[1])!
Donca, mia bèla stria, lascia qu' i' dai ota,
Scĕ no chara bëgn, jù tĕ quëla fosa
Dlongia quël rù tĕ scíori bèla sota:
Qui qu' a striones in quëš o in quël mët' vérda,
Merita d' èster confinè t' a Vérda."

---

[1]) = chi ós pa (espressione di asseverazione che significa: sicuramente).

„Quĕ l bal scomënce“, dige la salvergina;
„Aspeté chamó fòs pa ma matada;
A quëš chè dùr farai da balerina,
Qu'ël pënsara gonót a questa strada;
Da os, oh bèles sorùs, da tèsta fina
Tratan queš bal sarai acompagnada;
Os, joblèrs, soflèd', pièd' con dùta forza
Tĕ les cordes, l destin a quëš nes sforza.“

Na mùšiga scomëncia spaventosa,
Fùc pél qu'i giat'salvari dai oedli spùdĕ;
La bèla stria devënta tan stofosa,
Quĕ noš viadù scomëncia a fa dër pùdĕ,
L tira dĕ vigni vérs, la ria zanosa
(An sa tan snèl quĕ n'ëla riacia mùdĕ);
Snèles i fégela tan rodé les rodes,
Qu'ël desmëntia d'sa libertè les modes.

Cër ël ia roda l coro dĕ les striones,
Fége at', stragi da mates svergognoses,
Scraia, scíora, ùrla scèqu'fége dĕ bùrtes boiones,
È plù quĕ mai con noš viadù stofoses,
Fége pice intórt'scèqu'fége les gran lotrones,
Tira e zéra, stracia con mans squifoses;
Pèşo scèquĕ dagnòra fô les vèdles,
Cis spo les vèdles da la pért dĕ Cèdles.

L bal va inant scèqu'fége l vënt dan la tempèsta,
Jù per Chaolonc, per pra, travérs pastùres,
Pasa bosc', palùge, rùs con bùrta fèsta,
Va per les monz d'i Pigolérz, per Stùres;
L bal va trés inant e nĕ dige mai rèsta,
Per Chalbonares, Cëndles, Beşadùres,
Pasa sùra Quérz, Réba, Col dĕ Lana
Ed è ten colp ia pèra Marişana.